

Siseministeriumi vastused Arhusi konventsiooni rakendamise aruandele

- 1. Üldsuse abistamine ja juhendamine keskkonnainfo taotlemisel, keskkonnaasjade otsustamises osalemisel ja neis asjus kohtu poole pöördumisel (konventsiooni artikkel 3, lg 2). Palun kirjeldage oma institutsiooni praktikat ja kogemust. Kas olete selles osas koolitanud enda või teiste asutuste töötajaid või avalikkust?**

Seoses meretuuleparkide arendamisega oleme koostanud 2023. a meretuuleparkide arendajale juhised merepääste valdkonnas, millega tuleks arvestada meretuuleparkide hoonestusloa menetlemise etapis. Juhiste täitmine aitab arendajal kaasa mõelda oma vastusjaotusest riigi ja arendaja vahel keskkonna hoidmise ja kaitsmise teemal. Kuna meretuuleparkide rajamine on algusjärgus, aitab uus protsess välja kujundada ka erasektori ja riigi vahelist tööjaotust meretuuleparkidest merepääste ja merereostuse avastamise ja likvideerimise valdkonnas meretuuleparkide vahetus läheduses.

- 2. Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tõstmine (artikkel 3 lg 3). Palun kirjeldage, milliseid samme olete ise ette võtnud (või kus osalenud)?**

Siseministeriumi haldusallas tegutseb alates 2008. a SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mis pakub kompetentsi, arendus- ja toetusvõimalusi kõikidele vabäühendustele eesmärgiga tugevdada kogukondi ja soodustada elujõulist kodanikuühiskonda. Perioodil 2021-2024 on KÜSKist tuge saanud mitmed organisatsioonid keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tõstmiseks nii riigisiseste tegevuste elluviimiseks kui rahvusvaheliseks koostööks. Siseriiklike tegevuste ja organisatsiooni arendamiseks on KÜSK toetanud aruandlusperioodil 25-l korral keskkonnahariduse või -teadlikkusega seotud MTÜ, sihtasutuse või kogukonna eestvedaja tegevust. Tuge on saanud nt keskkonnavalase huvikaitse edendamiseks, jätkusuutliku tarbimise ja ringmajanduse koolituste korraldamiseks, keskkonnahoiuks ja säästva arengu väärtustamiseks, keskkonnateadliku kogukonna arendamiseks ning roheenergia kasutamise teadlikkuse tõstmiseks. Rahvusvahelise koostöö edendamiseks on perioodil 2021-2024 KÜSK-ilt tuge saanud rahvusvaheliste konverentside ja suursündmuse korraldamiseks Eestis või osalemiseks välismaal nt keskkonnaõiguse edendamiseks, keskkonnaprobleemidest teadlikkuse tõstmiseks, kliimaeesmärkide ja -kavade arutamiseks ning Eesti vabäühenduste esindamiseks kliima- ja keskkonnavalastel kohtumistel ning konverentsidel.

2021.a selgitas Siseministeriumi valitsemisala välja (Kaitseministeriumi ühine uuring) oma keskkonna jalajälje. Uuringu kohaselt ligikaudu pool (51%) süsiniku jalajäljest moodustab objektide /hoonete elektritarbimine ning sõidukite kütuse (fossiilne diiselkütus) tarbimisest tulenev jalajalg moodustab 42% süsiniku jalajäljest. 7% energiast moodustab soojuse tarbimine. Oleme teinud erinevaid keskkonnavalaseid teavituskampaaniaid. Näiteks sorteerime eraldi jäätmeid. Samuti oleme langetanud majades temperatuuri ning soodustame vastavalt võimalusele kaugtööd. Valmis keskkonnasäästlike ürituste juhend ja viime üritusi läbi keskkonnasäästlikult (näiteks oleme vähendanud ühekordsete nõude kasutamist, loobusime veeautomaatidest ja kasutame nüüd filtreeritud kraanivett). Juhend asub avalikul kodulehel <https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/documents/2024-02/SIM%20keskkonnahoidlike%20s%C3%BCndmuste%20juhend.pdf>

- 3. Toetus valitsusvälistele keskkonnaorganisatsioonidele (VVOd, artikkel 3 lg 4).**

- 1) Kas VVOde loomine ja toimimine on Eestis hästi reguleeritud?**

Vabaühenduste loomine ja toimimine on Eestis hästi reguleeritud, tuginedes Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuuri USAID koostatud vabaühenduste elujõulisuse indeksile. Vabaühendusi saab asutada Eestis ka elektrooniliselt. Vabaühendused peavad esitama igal aastal oma majandusaasta aruanded elektrooniliselt e-Äreregistrile, kus nad on kättesaadavad avalikkusele. Majandusaasta aruande mitteesitanud vabaühendused saavad kustutamishoiatuse ja/või trahvi ning korduval ja mitte reageerimisel ning kohustuste rikkumisel nad kustutatakse likvideerimismenetluseta. Eestis on olemas ka tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekiri, millesse kuulumine annab ühingule võimaluse saada tulumaksusoodustust annetustelt/kingitustelt, vastuvõtukuludelt ning maksta teatud tingimustel tulumaksuvabalt stipendiumeid. MTÜ ja SA võivad majandustegevusega tegeleda ja tulu teenida, kuid teenitud tulu võib kasutada üksnes mittetulundusühenduse põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks ning kasumit ei või jaotada liikmete ega asutajate vahel. Eestis on 2024. a augusti seisuga 22 753 registreeritud mittetulundusühingut (MTÜ) ja 842 sihtasutust (SA). Aastate lõikes on see arv olnud suhteliselt stabiilne.

Vabaühenduse asutamiseks on võimalik mitmekeelset nõu saada MTÜabi veebilehelt (<https://www.mtyabi.ee/nouanded/organisatsiooni-asutamine/>) või pöörduda tasuta nõustamisele maakondlike konsultantide poole. Samad konsultandid pakuvad vabaühendustele nõu ja tuge kogu organisatsiooni elutsükli jooksul, korraldavad koolitusi, mentorklubisid jpm. Eestis tegutseb vabaühenduste katusorganisatsioon Vabaühenduste Liit, kuhu kuulub üle 100 vabaühenduse, sh ka mitu keskkonnateemadega otseselt või kaudsemalt tegutsevat vabaühendust – näiteks SA Keskkonnaõiguse Keskus, SA Teeme Ära jt.

2) Kas ja kuidas kaasatakse VVOsid püsivatesse, otsuseid tegevatesse organitesse?

Vabaühendusi kaasatakse püsivatesse otsuseid tegevatesse organitesse. Eesti liitus 2021. a avatud valitsemise partnerlusega (AVP), mis on rahvusvaheline algatus hea riigivalitsemise edendamiseks maailmas, mille raames on nt loodud rahvaalgatus.ee platvorm, mis on arutelude pidamise ja ettepanekute koostamise platvorm, mille kaudu saab Riigikogule kollektiivseid pöördumisi (ehk algatusi) esitada. AVP raames on loodud ka avatud riigivalitsemise arengukomisjon (ARVAK), kus on esindatud ka VVO-d. Samuti on alates 2002. a tegutsev ja toimiv Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni valitsuskomisjon, kus vähemalt pooled komisjoni liikmetest on kodanikuühiskonna esindajad. Komisjoni ülesanne on Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimine ja täitmise hindamine ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamine. Näiteks kuulub Eesti Keskkonnaühenduste Koja esindaja vastavasse ühiskomisjoni. Lisainfo ühiskomisjoni ja selle koosseisu kohta <https://www.siseministeerium.ee/et/eesmark-tegevused/kodanikuuhiskond/eesti-kodanikuuhiskonna-arengu-kontseptsioon>. Tervikuna on Eestis juurutatud kaasamiskultuuri ning selleks on koostatud ja kokku lepitud Kaasamise hea tava (<https://riigikantselei.ee/kaasamise-hea-tava>), mis on soovitude kogum avalikule sektorile. Õigusloome protsessis osalemiseks on eraldi loodud e-keskkond eelnõude infosüsteemi (EIS; <https://eelnoud.valitsus.ee/main#FC92PM5g>) näol, mis on kõigile avatud e-keskkond, kus toimub dokumentide asutustevaheline kooskõlastamine, valitsuse istungile esitamine ning ka avalik konsultatsioon. <https://www.siseministeerium.ee/et/eesmark-tegevused/kodanikuuhiskond/eesti-kodanikuuhiskonna-arengu-kontseptsioon>. Tervikuna on Eestis juurutatud kaasamiskultuuri ning selleks on koostatud ja kokku lepitud Kaasamise hea tava (), mis on soovitude kogum avalikule sektorile. Õigusloome protsessis osalemiseks on eraldi loodud e-keskkond eelnõude infosüsteemi (EIS;) näol,

mis on kõigile avatud e-keskkond, kus toimub dokumentide asutustevaheline kooskõlastamine, valitsuse istungile esitamine ning ka avalik konsultatsioon.

Lisaks rakendavad mitmed ministeeriumi strateegilise partnerluse lähenemist vabaühendustega eesmärgiga osaleda poliitikakujundamises ja -rakendamises ning toetada organisatsioonide võimekust.

Lisaks kutselistele päästjatele ja politseinikele loovad Eestis turvalisust ka vabatahtlikud. Kogu Eestit võrgustikuna katvad vabatahtlikud päästjad, abipolitseinikud, naabrivalve liikmed ja teised aktivistid täiendavad kutseliste päästjate ja korraldajate tegevust, seovad kogukonda ja jõuametkondi ning aitavad lahendada ja ennetada õnnetusi ja korraldajate probleeme.

2023. a on vabatahtlikke on lisandunud nii abipolitseinike (1 184 inimest), vabatahtlike päästjate (2 628 inimest), vabatahtlike merepäästjate (693 inimest) kui Häirekeskuse vabatahtlike (252 inimest) ridadesse.

3) Kas VVOd saavad valitsussektorilt toetust (nii rahalist toetust kui tunnustust)?

Eesti vabaühendused saavad taotleda valitsussektorilt rahalist toetust, samuti on neil võimalik pälvida oma tegevuse eest tunnustust. Riiklikul tasandil korraldatavad või algatatud tunnustusüritused võib jagada kolme tüüpi:

- a) riiklikud tunnustusüritused eesmärgiga tunnustada silmapaistvaid kodanikke
- b) riiklikud tunnustusüritused kodanikuühiskonna edendajate tunnustamiseks, mis omakorda jaguneb kaheks: 1) vabatahtlike ja nende organisatsioonide tunnustamine 2) laiemalt kodanikuühiskonda edendavad ja arendatavad inimesed, organisatsioonid ja algatused
- c) maakondlikul ning kohalikul tasandil toimuvad tunnustusüritused aktiivsete kodanike, kogukondliku elu edendajate jne tunnustamiseks

Nt korraldatakse Siseministeeriumi toel igal aastal üle-eestilist vabatahtlike tunnustamisüritust, mida organiseerib Vabaühenduste Liit. Tunnustamisüritus on toimunud 2005. aastast ja seal tunnustatakse aasta vabatahtlikke, vabatahtlike kaasajaid ja juhendajaid (vabaühendusi) ning ettevõtteid või asutusi, kes on soodustanud oma töötajate vabatahtlikku tegevust vabaühendustes. Lisainfo <https://vabatahtlikud.ee/tunnustamine/>.

Lisaks korraldab alates 1996. aastast Vabaühenduste Liit aasta tegijate konkurssi, kus tunnustatakse aasta vabaühendust, avaliku võimu esindajat, ettevõtet, missiooniinimest, tegu ja aasta häält või pioneeri. Lisainfo <https://heakodanik.ee/koigi-aastate-tegijad/>.

Igal aastal tunnustab Siseministeerium ka siseturvalisuse vabatahtlike rühmasid ning nende tegevuse toetajaid. Loodud on ka toetuse andmise tingimused läbi vabatahtlike pääste MTÜde, et nad korraldaksid kodukohtade veekogude ääred ohutumaks/turvalisemaks. Lisainfo <https://www.riigiteataja.ee/akt/110052024023>.

Riiklikud rahastusvõimalused jagunevad samuti kolmeks: projektitoetus, tegevustoetus, sh strateegiline partnerlus ja avaliku teenuse delegerimine. Vabaühenduste riikliku rahastamise põhimõtted ja juhend on koondatud kokku rahastamise juhendmaterjali: https://heakodanik.ee/sites/default/files/files/yhenduste_rahastamise_juhendmaterjal.pdf.

Ülevaate vabaühenduste rahastamisest riigieelarvest on võimalik leida rahastamise andmebaasist: https://heakodanik.shinyapps.io/vabayhendused_2022/. Nt 2020. aastal maksid keskvalitsuse asutused vabaühendustele kokku ca 212 miljonit eurot, lisaks kohaliku omavalitsuse üksused ca 68 miljonit eurot.

Vabaühenduste rahastamisel mängib olulist rolli 2008. aastal tegutsemisssuute tõstmiseks loodud [Kodanikuühiskonna Sihtkapital](#) (KÜSK) (vt p 2).

4. **Üldsuse kaasamine rahvusvahelistesse keskkonna-alastesse otsustusprotsessidesse (artikkel 3 lg 7).**

1) **Kas VVOde esindajaid on kaasatud rahvusvaheliste ürituste delegatsioonidesse?**

Rahvusvaheliste ürituste delegatsioonides on kujundatud meie seisukohad läbi partneritelt saadud tagasiside.

2) **Kuidas hindate, kas VVOsid peaks rohkem kaasama ja kas nad oleksid huvitatud kaasatud olemisest rahvusvaheliste keskkonna-alaste foorumite töös (konventsioonid, mitmepoolsed keskkonna-alased lepingud)? Kui jah, siis kuidas?**

Poliitikakujundamisel on ette nähtud huvigruppide kaasamine ning nende ettepanekuid ka alati võimalusel esindame nii siseriiklikus õigusruumis kui ka rahvusvahelistes suhetes. Tuleb arvestada ka VVOde administratiivse võimekusega, mis sõltuvad ka riigi suuruselt (sh siis VVOde liikmeskonna suurus, nende liikmemaksude suurus ja sellest tulenevalt nende administratiivne võimalus kõigis poliitikakujundamise etappides kaasa rääkida).

5. **Oma õigusi kasutavate isikute karistamise, tagakiusamise ja ahistamise keeld (artikkel 3 lg 8). Kas Teil on informatsiooni juhtumitest, kus seda keeldu on rikutud (nt nõutud VVOdeltsisse nende tegevuse tõttu tekkinud menetluslike viivituste tõttu tekkinud kahju vms)?**

Siseministeeriumil selle kohta andmed puuduvad

6. **Teabenõuete esitamine ja vastamine (artikkel 4).**

1) **Kui palju teabenõudeid keskmiselt aasta jooksul Teie institutsioonis menetletakse, palju on keeldumisi?**

Kõnealusel ajavahemikul ei ole Siseministeeriumile keskkonnaga seotud teabenõudeid esitatud.

2) **Kas teabenõudele vastamise eest on nõutud tasu?**

Ei

3) **Millised on peamised probleemid teabenõuetega seoses?**

Kõnealusel ajavahemikul ei ole Siseministeeriumile keskkonnaga seotud teabenõudeid esitatud.

7. **Keskkonnainfo olemasolu ja kvaliteet (artikkel 5 lg 1).**

1) **Palun kirjeldage oma institutsioonis kogutavat ja säilitatavat keskkonda puudutavat informatsiooni, suhteid teiste asutustega info vahetamisel ja info edastamise korraldust, info kvaliteedi tagamise mehhanisme, info kogumise intervalle (sh kas on reaalajas info kogumist ja edastamist)**

Päästealase info kogumine ja vahetus on reguleeritud õiguses. Reaalajas liigub Keskkonnaametilt info jääpaksuse kohta, mille alusel Päästeamet kuulutab välja ja tühistab jääle mineku keeldu. Lisaks kasutame reaalajas ilmaandmeid ja tuleohukaarti, mille tulemusel kujuneb tuleohtliku aja väljakuulutamise vajadus. Päästeamet annab ise Keskkonnaametile infot keskkonna reostumise, metsa- ja maastikutulekahjude info

sündmuspõhiselt. Üldsusele on avaandmetena kättesaadavad andmed suurõnnetuse ohuga ja ohtlike ettevõtete kohta ning metsa- ja maastikutulekahjude kohta.

Keskkonnajalajälje mõõtmiseks kasutame infot valitsemisala transpordivahendite ja varahalduse infosüsteemidest ning raamatupidamise andmeid. Keskkonnainfot valitsemisala kohta annavad ka teised andmevaldajad: Riigi Kinnisvara AS-lt kasutame kinnisvarainfot, soojus-, elektrienergia, vee tarbimise infot.

2) Kas olemasolevate andmete kohta on koostatud metaandmeid ja vastavaid andmebaase?

Päästeameti tegevust toetab Päästeinfosüsteem, mille metaandmed asuvad <https://www.riha.ee/Infos%C3%BCsteemid/Vaata/pais>. Avaandmed on kättesaadavad avaandmete portaalis avaandmed.eesti.ee.

3) Kas Teie institutsioonil on info edastamisel (eri)kohustusi inimese tervisele avalduva ohu ilmnemisel (ja selle järgselt)?

Vabariigi Valitsus kehtestab määrusega nende hädaolukordade loetelu, mille puhul riskikommunikatsiooni korraldatakse, ning määrab korraldamise eest vastutavad asutused. Näiteks tuleohtliku aja välja kuulutamine koos keelatud tegevustega metsas - Päästeamet teeb seda ja avaldab selle üleriigilises meedias ja lisaks ka ametlikes teadaannetes.

Olukordades, mis võivad ohustada inimeste elu ja tervist või riigi julgeolekut (näiteks suurem tulekahju, massiline korratus, ohtlik toit vms), saab hädaolukorda lahendav asutus (nt politsei, päästeamet, terviseamet jt) saata ohualal viibivatele inimestele SMS-sõnumi. Sõnumi saatjaks on EE-ALARM. Sõnum sisaldab hoiatust ja käitumisjuhiseid konkreetse ohu korral. Igas ohuolukorras saadetakse vähemalt kaks sõnumit: esimene ohu alguse ja teine ohu lõppemise kohta. Vajadusel saadetakse täiendavate sõnumitega uusi juhiseid.

Lisaks EE-ALARMile on ka teisi kanaleid, mille kaudu ohust teavitame (meedia, sh ERR kanalid, sotsiaalmeedia, ohusireenid, operatiivne info veebilehel kriis.ee, käitumisjuhised olevalmis.ee). Nt teavitatakse ümbruskonna elanikke tulekahjult tekkinud ohtliku suitsu eest ja palutakse elanikel püsida kodudes ning sulgeda aknad

4) Kas Teie institutsioon on koostanud keskkonna-alast informatsiooni sisaldavaid ülevaateid, aruandeid, trükiseid, analüüse jmt?

2021.a selgitas Siseministeeriumi valitsemisala välja (Kaitseministeeriumi ühine uuring) oma keskkonna jalajälje. Uuringu kohaselt ligikaudu pool (51%) süsiniku jalajäljest moodustab objektide /hoonete elektritarbimine ning sõidukite kütuse (fossiilne diiselkütus) tarbimisest tulenev jalajalg moodustab 42% süsiniku jalajäljest.

5) Kas need on tehtud avalikkusele kättesaadavaks?

Keskkonna jalajälje uuring asub siin:

[google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjx6oeM7LKHAXUjAxAIHSmZPe8QFnoECBYQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.riigikantselei.ee%2Fmedia%2F1640%2Fdownload&usg=AOvVaw2VxQEDfomhxtf5yzDGY-xU&opi=89978449](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjx6oeM7LKHAXUjAxAIHSmZPe8QFnoECBYQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.riigikantselei.ee%2Fmedia%2F1640%2Fdownload&usg=AOvVaw2VxQEDfomhxtf5yzDGY-xU&opi=89978449)

8. Üldsuse kaasamine olulise keskkonnamõjuga tegevuste lubamise otsustamisse, eelkõige keskkonna saastamiseks, kasutamiseks või muul viisil mõjutamiseks (nt ehitustegevus) vajalike lubade väljastamise menetlusse (artikkel 6).

1) Millistes Teie valdkonnaga seotud menetlustes kaasatakse üldsust ja kas see on piisav, eesmärgipärane ja otstarbekas ning kas muudel tegevustel ei ole potentsiaalselt olulist keskkonnamõju?

Keskkonna aspektis SIM valitsemisala tegevusel kaasatakse üldsust ennekõike ehituse valdkonnas (hoonete, teede või mõne muude taristuobjektide rajamise raames). Siseministerium lähtub planeerimisseaduses ning ehitusseadusest toodud sätetest.

Muud seaduseelnõude ja määruste väljatöötamisel, mis on seotud keskkonna aspektiga (nt merereostuse likvideerimine või metsatulekahjude kustutamine) lähtutakse üldises normitehnilistest nõuetest ja kaasamise heast kavast, sh HÖNTEst.

2) **Kas kaasatavate isikute ring on kuidagi piiratud (teatud kriteeriumid, kellel on õigus esitada ettepanekuid ja märkusi)?**

Ei

3) **Kuidas informeeritakse kaasatavaid ja kas selline informeerimine on piisav, osalemisele ärgitav ja otstarbekas?**

Siseministerium informeerib alati neid osapooli, kellega on juba antud valdkonnas tihe koostöö või keda antud seadusemuudatused otse mõjutavad.

4) **Kas kaasamisele seatud ajalised tähtajad on mõistlikud ja kas neid järgitakse?**

Huvitatud pooled on oma sisendi ette antud tähtajaks andud võis siis on palutud pikendust.

5) **Kas kaasamine toimub varases otsustamise etapis, kui võimaliku otsuse sisu on veel lahtine ning kas kaasamise tulemusi arvestatakse (sh kas ettepanekute esitajatele vastatakse)?**

Eelnõude infosüsteemis (EIS) lisatakse huvigruppide poolt esitatud ettepanekute juurde arvestatud-mittearvestatud tabel koos põhjendutega.

9. **Üldsuse osalemine keskkonnaga seotud kavade, programmide, strategiate jms koostamisel (artikkel 7).**

1) **Millised on Teie valdkonnas sellised üldise ja laiema mõjuga dokumendid, mille koostamisele on kaasatud/olete olnud kaasatud avalikkuse esindajaid?**

Siseministeriumi valitsemisala strateegiad (Siseturvalisuse arengukava; Sidusa Eesti Arengukava) said koostatud 2020. aastal. Nendes protsessides olid huvigruppide esindajad kaasatud. Kord aastas toimub nende arengukavade elluviimise juhtkomisjonid, kuhu on huvigrupid samuti kaasatud.

2) **Milline on olnud kaasamise mõju?**

Huvigruppide ettepanekud võetakse alati võimalusel arvesse. Enamasti on küsimus rahastuse olemasolus. Sageli annavad huvigrupid ise ka panuse kodukoha turvalisemaks muutmise osas (nt ohtlike veekogude märgistamine, osalemine vabatahtlike päästjana metsatulekahju kustutamisel jne)

10. **Üldsuse osalemine õigusaktide väljatöötamisel (artikkel 8). Milline on olnud Teie institutsiooni praktika ja kogemus üldsuse kaasamisel õigusaktide väljatöötamisse? Milline on olnud kaasamise mõju?**

Liiga lai küsimus, samas on mõju ikkagi positiivne ja demokraatliku riigi üks tunnuseid. Riigi roll on aga tagada seda, et üldsuse huvid oleks esindatud tasakaalukalt ning et õigusloomes ei domineeriks üksnes nende arvamus, kellel on kõige rohkem administratiivset ressursi poliitikakujundamisel kaasa rääkida.

11. **Õigus pöörduda kohtusse (artikkel 9).**

1) **Milline on Teie hinnang sellele, kuidas Eesti kohtud on kohaldanud Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud keskkonnakaitseliste VVOde kaebeõigust?**

Siseministeriumil ei ole olnud selle teemalisi kohtuvaidlusi, seega ei saa hinnangut anda.

- 2) **Kas haldusmenetluse seaduses sätestatud vaidmenetlus on Teie arvates otstarbekas ja efektiivne keskkonda mõjutavate otsuste suhtes?**

Siseministerium ei saa hinnangut anda.

- 3) **Kui palju on Teie institutsioonis menetletud vaideid ja puutunud kokku halduskohtumenetlusega?**

Vaidmenetlusi ei ole olnud, sest me ei anna selle teemalisi haldusakt/ei soorita toiminguid.

- 4) **Kas avalikkuselt laekunud kaebuse või taotluse alusel on Teie institutsioonis algatatud menetlusi (teenistuslik järelevalve, distsiplinaarmenetlus, väärteomenetlus, kriminaalmenetlus)?**

Antud valdkonnas ei ole olnud.

- 5) **Kas avalikkusel on oma õiguste kaitsmiseks kohtus rahalisi või muid takistusi?**

Siseministeriumil ei ole olnud selle teemalisi kohtuvaidlusi, seega ei saa hinnangut anda.